

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 stycznia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Wincenty Ślawski

Sędziowie: SA Anna Miastkowska (spr.)

SA Małgorzata Stanek

Protokolant: st. sekr. sąd. Kamila Jarosińska

po rozpoznaniu w dniu 24 stycznia 2018 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa J. A. i N. A.

przeciwko Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę i odszkodowanie

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 7 kwietnia 2017 r. sygn. akt I C 1705/16

I. z apelacji powódek zmienia zaskarżony wyrok w punktach 1. i 2. sentencji na następujący:

„1. zasądza od Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz J. A. oraz N. A. kwoty po 76.000 (siedemdziesiąt sześć tysięcy) zł na rzecz każdej z powódek z ustawowymi odsetkami od dnia 25 października 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, przy czym kwoty po 61.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz 15.000 zł tytułem odszkodowania,

2. oddala powództwo w pozostałej części”,

a nadto z tejże apelacji zmienia wyrok w punkcie 3. sentencji przez podwyższenie zasądzonych na rzecz każdej z powódek kwot po 2.742, 46 zł do kwot po 6.351 (sześć tysięcy trzysta pięćdziesiąt jeden) zł, oraz w punkcie 4. sentencji przez podwyższenie podlegających pobraniu od pozwanego kosztów sądowych z kwoty 5.589 zł do kwoty 7.614 (siedem tysięcy sześćset czternaście) zł;

II. oddala apelację powódek w pozostałej części oraz w całości apelację pozwanego;

III. zasądza od pozwanego Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz każdej z powódek kwoty po 2.160 (dwa tysiące sto sześćdziesiąt) zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję;

IV. nakazuje ściągnąć od pozwanego Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 2.000 (dwa tysiące) zł z tytułu części nieuiszczonych kosztów sądowych w postępowaniu apelacyjnym;

V. nie obciąża powódek kosztami sądowymi w postępowaniu apelacyjnym.

I A Ca 681/17

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 kwietnia 2017 roku, wydanym w sprawie z powództw - J. A. i N. A. przeciwko Towarzystwu (...) SA w W. o zadośćuczynienie i odszkodowanie, Sąd okręgowy w Łodzi zasądził od pozwanego na rzecz powódek kwoty po 56.000 zł na rzecz każdej z nich, w tym kwoty po 41.000 zł. z tytułu zadośćuczynienia i kwoty po 15.000 zł z tytułu odszkodowania.

Orzeczenie powyższe zostało wydane w oparciu o okoliczności faktyczne, które Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne.

Sąd I instancji między innymi zaznaczył, iż ojciec powódek A. A. zginął wypadku samochodowym w dniu 8 marca 2011 roku. A. A. jechał z czterema innymi osobami, z których trzy, w tym wyżej wymieniony znajdowały się w stanie nietrzeźwym. Wypadek przeżyła jedynie M. W.. Przyczyną wypadku była nadmierna prędkość, przy czym nie można było ustalić kto kierował pojazdem.

A. A. nie miała wyuczonego zawodu, przez ostatnie lata życia pracował jako ratownik wodny. Między nim a matka powódek został orzeczony rozwód, w trakcie tego postępowania ustalono, że A. A. nadużywał alkoholu. W wyroku rozwodowym A. A. został obciążony alimentami na rzecz córek w wysokości po 350 zł. miesięcznie.

Małoletnie urodziły się w (...) i 2008 roku. Po rozwodzie A. A. nadal zamieszkiwał z byłą żoną i dziećmi w jednym lokalu. Pomagał w wychowywaniu dzieci i się nimi zajmował. Po śmierci ojca N. A. był pod opieką psychologa, jej zachowanie uległo zmianie – stała się dzieckiem zamkniętym w sobie, załknionym i smutnym, nie była aktywna w szkole, reagowała płaczem na drobne niepowodzenia i przykrości. Małoletnia była poddana konsultacji ze strony Poradni P. – Pedagogicznej w A.. Stwierdzono u niej stan wzmożonego napięcia emocjonalnego, związanego z poczuciem straty i przeżywaniem żaloby po ojcu. Młodszej córce również brakowało ojca, małoletnia często oglądała jego zdjęcia. Matka powódek ponownie wyszła za mąż. Obecnie nie pracuje i jest zarejestrowana jako bezrobotna bez prawa do zasiłku. Powódki otrzymują rentę po ojcu w łącznej wysokości 808,14 zł. miesięcznie.

Strona pozwana wypłaciła na rzecz powódek zadośćuczynienie w wysokości po 9.000 zł. przyjmując, że A. A. przyczynił się do szkody w 70%.

W swoich rozważaniach Sąd Okręgowy podkreślił, iż odpowiedzialność pozwanego co do zasady nie była kwestionowana. Za słuszny Sąd uznał podniesiony przez pozwanego zarzut przyczynienia się zmarłego do powstania szkody (art. 362 k.c.). Nie ulegał bowiem wątpliwości fakt, że poszkodowany zdecydował się na jazdę z nietrzeźwym kierowcą. Zakres przyczynienia został oceniony na 50%. Powodowało to stosowne obniżenie należnych powódkom świadczeń z tytułu zadośćuczynienia i odszkodowania. Sąd pominął przy tych ustaleniach kwestię związaną z korzystaniem przez A. A. z pasów bezpieczeństwa jako nie mającą znaczenia w okolicznościach dotyczących przebiegu wypadku, pominął także kwestię czy kierujący pojazdem posiadał uprawnienia do kierowania pojazdami mechanicznymi.

Odnosząc się do zgłoszonych roszczeń Sąd I instancji uznał za właściwe zadośćuczynienie dla obu powódek w wysokości po 100.000 zł (art. 446 par. 4 k.c.). miał przy tym na uwadze charakter straty doznanej przez małoletnie i skutki jakie strata ta przyniesie w dalszym życiu pozbawionym wsparcia i opieki ze strony ojca. Sąd przyjął także, że na skutek śmierci A. A. doszło o znacznego pogorszenia sytuacji życiowej córek, które zostały pozbawione dochodów jakie zmarły przekazywał na utrzymanie rodziny oraz utraciły z podobnych przyczyn możliwość polepszenia warunków materialnych w przyszłości. Za zasadne z tego tytułu Sąd uznał kwoty po 30.000 zł.

Powyższe świadczenia podlegały zmniejszeniu z uwagi na przyczynienie się zmarłego do powstania szkody, a w przypadku zadośćuczynienia Sąd odliczył sumy wypłacone wcześniej przez pozwanego.

Apelacje od powyższego wyroku wniosły obie strony.

Powódki zaskarżyły wyrok w części oddalającej powództwo w punkcie 2 w zakresie kwot po 25.000 zł. na rzecz każdej z nich tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz w części rozstrzygającej o kosztach w punkcie 3 w zakresie kwot po 2.742,46 zł. nie zasądzonych na ich rzecz, zarzucając naruszenie przepisów prawa:

- materialnego – art. 362 k.c. przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie co skutkowało uznaniem, że zmarły A. A. przyczynił się do powstania szkody w rozmiarze 50%, podczas gdy analiza wszystkich okoliczności sprawy powinna prowadzić do wniosku, że stopień przyczynienia w tej sprawie winien wynieść 25%,

- procesowego – art. 100 k.p.c. przez błędne zastosowanie, to jest niewłaściwy sposób obliczenia stosunkowego rozliczenia kosztów procesu co skutkowało nie zasądzeniem na rzecz każdej z powódek kosztów w kwocie po 2.742,46 zł ponad kwoty zasądzone w punkcie 3 wyroku,

- procesowego art. 72 par. 1 punkt 2 k.p.c. gdyż konstrukcja wyroku nie odpowiada faktowi, iż roszczenia powódek są rozpoznawane wyłącznie we współuczestnictwie formalnym. Roszczenia powódek są rozpoznawane wprawdzie w jednej sprawie, ale są to dwa odrębne roszczenia dwóch różnych powódek dlatego winny być oddzielnie rozstrzygnięte co do roszczenia głównego, odsetek i oddzielnie co do kosztów procesu.

W oparciu o te zarzuty powódki domagały się zmiany orzeczenia poprzez zasądzenie na rzecz każdej z nich dalszych kwot po 25.000 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 25 października 2013 roku. oraz stosownego zasądzenia kosztów postępowania za obie instancje.

Strona pozwana zaskarżyła wyrok w zakresie punktu pierwszego co do zasądzonych tytułem odszkodowania na rzecz każdej z powódek kwot po 5.000 zł. wraz z odsetkami.

Pozwany zarzucił:

a) obrazę przepisów prawa procesowego w postaci art. 321 par. 1 k.p.c. poprzez naruszenie zasady związania przez Sąd żądaniem powoda, polegającej na przyjęciu przez Sąd, że zasadną dla każdej z powódek kwotą odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej będzie kwota 30.000 zł, która po uwzględnieniu przyjętego przez Sąd przyczynienia w wysokości 50% wynosi 15.000 zł dla każdej z powódek, podczas gdy strona powodowa formułując żądanie pozwu wskazała, że okoliczności sprawy uzasadniają przyznanie każdej z powódek odszkodowania w kwocie 20.000 zł., która po uwzględnieniu 25% przyjętego przez stronę powodową przyczynienia wynosi 15.000 zł. co doprowadziło do zasądzenia przez Sąd ponad żądanie pozwu;

b) obrazę przepisów prawa materialnego w postaci art. 446 par. 3 w zw. z art. 362 k.c. poprzez ich nieprawidłową wykładnię, polegającą na wadliwym przyjęciu, że odszkodowanie dla każdej z powódek z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej w wyjściowej kwocie 30.000 zł jest odpowiednie podczas, gdy w okolicznościach przedmiotowej sprawy za uzasadnione należy uznać przyjęcie kwoty po 20.000 zł. co po pomniejszeniu należnego odszkodowania o przyjęte przez Sąd zadośćuczynienie w wysokości 50% winno skutkować zasądzeniem dla każdej z powódek kwoty 15.000 zł, co doprowadziło do zasądzenia przez Sąd kwot przekraczających rozmiar doznanej przez powódki szkody.

w konkluzji pozwany wniósł o zmianę orzeczenia poprzez oddalenie powództwa w zaskarżonej części, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Za częściowo zasadną należało uznać apelację powódek.

Zarzuty skarżących sprowadzały się do zakwestionowania przyjętego przez Sąd Okręgowy stopnia w jakim A. A. przyczynił się do powstania szkody, określonego na poziomie 50%. i o za tym idzie nadmiernego obniżenia należnych na rzecz powódek świadczeń z tytułu zadośćuczynienia i odszkodowania.

W niniejszej sprawie nie budził wątpliwości fakt, że przyczynienie poszkodowanego miało miejsce, a spór dotyczył jedynie zakresu przyczynienia, które pełnomocnik powódek określił na 25%.

Zgodnie z treścią art.362 k.c., jeżeli poszkodowany przyczynił się do powstania lub zwiększenia szkody, obowiązek jej naprawienia ulega odpowiedniemu zmniejszeniu stosownie do okoliczności, a zwłaszcza do stopnia winy obu stron.

Określenie przyczynienia się poszkodowanego nie kształtuje się jednolicie i uzależnione jest od podstawy prawnej, z jakiej wywodzi się roszczenie odszkodowawcze (wyrok SA w Łodzi z dnia 22 grudnia 2015 r. I A Ca 900/15 LEX nr 1979452)

Artykuł 362 k.c. nie może być traktowany jako tzw. przejaw prawa sędziowskiego, którego zastosowanie zależy od swobodnego uznania sądu.

Przyczynienie się poszkodowanego jest warunkiem miarkowania odszkodowania, zadośćuczynienia lub renty, a jego konsekwencją jest powinność badania przez sąd okoliczności decydujących o tym, czy zmniejszenie odszkodowania powinno mieć miejsce, a jeśli tak to w jakim stopniu.

Wskazane w omawianym przepisie kryteria, według których następuje zmniejszenie odszkodowania są ogólne, a ich konkretyzacja pozostawiona jest judykaturze. Sformułowanie „stosownie do okoliczności” nakazuje by uwzględniać wszystkie okoliczności konkretnej sprawy. Poza stopniem winy obu stron, w rachubę wchodzi takie elementy jak rozmiar i waga uchybień po stronie poszkodowanego (tak SN w wyroku z dnia 27 kwietnia 1963 r. 4 Cr 315/62, OSP i KA 1964, nr 10, poz.194), motywy niewłaściwego działania sprawcy, nieuzasadniona bierność poszkodowanego, na przykład zaniechanie naprawy uszkodzonej rzeczy czy też zaniechanie minimalizacji szkody (m. in. orzeczenie SN z dnia 4 marca 1966 r. I CR 412/65. OSP i KA 1967, nr 6, poz. 137), a więc zarówno czynniki subiektywne jak i obiektywne.

Stosownie do utrwalonego poglądu judykatury jazda z pijanym kierowcą stanowi o przyczynieniu się poszkodowanego do powstania szkody, niezależnie od stanu trzeźwości pasażera. Pasażer może bowiem znajdować się w stanie wskazującym na spożycie alkoholu bądź w stanie nietrzeźwości, a o istocie jego przyczynienia świadczy decyzja podjęcia jazdy z nietrzeźwym kierowcą.

W rozpatrywanym przypadku, A. A. musiał wiedzieć, że kierujący był w stanie nietrzeźwym. Dowodziły tego wyniki badań krwi pobrane od osób dorosłych znajdujących się w pojeździe, wskazujące na znaczne stężenie alkoholu. Tym samym poszkodowany przyczynił się do powstania szkody. Z drugiej jednakże strony stopień jego winy był mniejszy niż stopień zawinienia kierującego pojazdem.

Zgodnie z przytoczonym w apelacji orzecznictwem stopień przyczynienia w

takim przypadku był określany przez sądy na poziomie ok. 30%., chyba, że

można było przypisać poszkodowanemu dodatkowe zachowania przemawiające za wyższym stopniem przyczynienia. W rozpatrywanym przypadku tego rodzaju zachowania nie zostały odnotowane, Nie można było bowiem przyjąć, by A. A. w czasie jazdy nie miał zapiętych pasów bezpieczeństwa, a ewentualny brak uprawnień do kierowania pojazdami mechanicznymi po stronie kierowcy nie miał znaczenia z racji przytoczonych przez Sąd I instancji.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny uznał ostatecznie, że A. A. przyczynił się do powstania szkody w 30%.

W tej sytuacji powiększeniu uległo należne obu powódkom zadośćuczynienie do wysokości po 70.000 zł. z tym, że świadczenia te należało pomniejszyć o kwoty 9.000 zł wypłacone w postępowaniu likwidacyjnym. Łącznie na rzecz powódek z tytułu zadośćuczynienia i odszkodowania przypadają kwoty po 76.000 zł.

Dlatego Sąd Apelacyjny działając na mocy art. 386 par. 1 k.p.c. dokonał stosownej zmiany zaskarżonego wyroku orzekając jak w punkcie I swojego orzeczenia. Odpowiedniej korekcie podlegały nadto koszty procesu zasądzone w punkcie 3 tego wyroku przy założeniu, że powódki wygrały spór w 94%, z uwzględnieniem uwag apelacji odnoszących się do tego rozstrzygnięcia.

W pozostałym zakresie apelacja powódek nie była zasadna. Dalsze obniżenie stopnia w jakim A. A. przyczynił się do powstania szkody nie było uprawnione w świetle okoliczności dotyczących jego zawinienia i naganności postępowania. Sąd II instancji nie zgodził się też z zarzutem naruszenia art. 72 par. 1 k.p.c. uważając, że konstrukcja wyroku w sposób wystarczający rozróżniła zasądzone kwoty z poszczególnych tytułów na rzecz każdej z powódek.

W całości nie była również zasadna apelacja strony pozwanej.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 446 par. 3 k.c. nie można było podzielić zastrzeżeń apelacji, co do zawyżenia kwot należnych powódkom z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej.

Ustalanie świadczeń należnych uprawnionym osobom na podstawie powyższego przepisu ma charakter ocenny i należy do sfery swobodnego uznania sędziowskiego. Ingerencji sądu drugiej instancji w ustaloną wysokość odszkodowania jest możliwa, podobnie jak w przypadku zadośćuczynienia za krzywdę, jedynie w sytuacji gdyby po uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy mających wpływ na jego rozmiar, okazało się ono niewspółmiernie nieodpowiednie, to jest rażąco wygórowane, albo rażąco niskie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego określone na poziomie 30.000 zł kwoty odszkodowania nie mogły być w realiach sprawy uznane za rażąco wygórowane.

Jak słusznie podkreślił Sąd okręgowy, pogorszenie o którym mowa w art. 446 par. 3 k.c. polega nie tylko na pogorszeniu obecnej sytuacji materialnej poszkodowanego, ale także na utracie możliwości polepszenia warunków życia w wymiarze majątkowym w przyszłości. Powódki, małoletnie w chwili śmierci A. A. utraciły nie tylko bieżące wsparcie z jego strony w wymiarze finansowym, ale nie będą mogły korzystać z pomocy ojca w przyszłości, zarówno w sferze materialnej jak i niemajątkowej, mającej wpływ na poziom życia. Na te aspekty szkody zwrócił uwagę Sąd I instancji przyjmując ostatecznie, że wyrównujące te straty powinno być odszkodowanie w wysokości 30.000 zł. Decyzja ta była prawidłowa.

Sąd Apelacyjny nie zgodził się nadto z zarzutem obrazy art. 321 par. 1 k.p.c. wychodząc z założenia, że w sytuacji gdy wysokość żądania została wskazana w petitum pozwu na kwoty po 15.000 zł., to określenie przez Sąd w uzasadnieniu wyroku bazowej wielkości przysługującego powódkom odszkodowania na kwoty po 30.000 zł i zasądzenie kwot 15.000 zł, po obniżeniu świadczeń o 50% z tytułu przyczynienia, nie stanowiło o wyjściu ponad żądanie pozwu nawet jeżeli w uzasadnieniu pozwu pełnomocnik powódek jako zasadne podał kwoty po 20.000 zł. Wysokość zasądzonych kwot nadal mieściła bowiem się w ramach roszczenia określonego pozwem.

Oddalenie apelacji pozwanego i oddalenie apelacji powódek w nieuwzględnionym zakresie nastąpiło w oparciu o art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto na mocy art. 100 k.p.c. w zw. z art. 391 par. 1 k.p.c. i art. 108 par. 2 k.p.c.